

aktywności intelektualnej i kulturalnej, a w stosunku do ludzi chorych zapewnienie im możliwości doznawania różnych bodźców przez wprowadzanie zmian w ich bliskim otoczeniu. Podkreślała także znaczenie właściwego komunikowania i ochrony chorych przed popełnianiem w tym różnych błędów.

Pielęgniarstwo według F. Nightingale jest służeniem Boga przez niesienie pomocy człowiekowi. Podstawy do zapewniania tej pomocy stanowią prawa zdrowia i choroby, które wymagają odkrywania. Pielęgniarstwo zmierza do zapewnienia człowiekowi korzystnych dla niego warunków środowiska przez usuwanie z niego tego wszystkiego, co stwarza przeszkody w funkcjonowaniu praw natury – jako praw zdrowia i choroby. Pielęgniarstwo jest domeną wszystkich kobiet, one bowiem opiekują się zdrowiem bliskich, jego zachowywaniem i umacnianiem. *Jest ono zawodem, profesją, a przede wszystkim powołaniem do świadczenia pomocy człowiekowi choremu, przywracania mu zdrowia, uwalniania go od cierpień, a także osiągnięcia rozwoju duchowego i zbliżania do Boga. Jest ono powołaniem do ciężkiego podejmowania wysiłków „aby było lepiej” – pojedynczym ludziom, ich grupom, a także ludzkim społeczeństwom.* Pielęgniarstwo jest bardzo znaczącą służbą w opiece nad zdrowiem człowieka.

Współczesne interpretacje koncepcji pielęgniarstwa F. Nightingale budzą wciąż ogromny podziw dla jej geniuszu, który doprowadził do odrotu od największego upadku w opiece nad zdrowiem człowieka przez wprowadzenie do niej prawdziwego pielęgniarstwa jako zawodu/profesji, nauki, sztuki, etyki. W jej koncepcji znajdujemy wciąż nowe inspiracje zachęcające i umożliwiające podejmowanie działań na rzecz pielęgniarstwa i jego rozwoju w służbie zdrowiu człowieka.

5.4.2

Teoria pielęgniarstwa Hildegard Peplau

Po 90 latach od opublikowania przez F. Nightingale jej pionierskiego modelu pielęgniarstwa („Notes on nursing – what it is and what it is not”) na jego humanizm i naukowość uwagę świata ponownie zwróciła pielęgniarka amerykańska – Hildegard Peplau. *Według tej autorki rozwój pielęgniarstwa wymaga naukowych wyjaśnień relacji pielęgniarka–pacjent, przez podejmowanie ich obserwacji, studiów i analiz w sytuacjach pielęgniarstkich.* W 1952 r. ukazało się jej opracowanie „Interpersonal Relations in Nursing” („Relacje międzyludzkie w pielęgniarstwie”). W opracowaniu autorka skupia się na tym, czego od pielęgniarki wymaga kształtowanie właściwych relacji z pacjentem, co z takich relacji zyskuje pacjent oraz na różnych wyjaśnieniach związanych z przebiegiem tych relacji. Według niej to, co od pielęgniarki zyskać może ten, któremu ona świadczy swoją pomoc zależy przede wszystkim od:

- osobowości pielęgniarki,
- tego, jak pielęgniarstwo i edukacja pielęgniarstwa wpływają na osiągnięcie przez nią dojrzałości pielęgniarstkiej.

Pielęgnowanie jest to bowiem proces międzyludzki o charakterze terapeutycznym. Jest to także narzędzie edukacyjne i siła odgrywająca istotną rolę w rozwoju osobowości tego, komu pielęgniarka pomaga. Wyjaśnienia związane z przebiegiem relacji pielęgniarka–pacjent przedstawiają opisy faz tego procesu oraz ról, jakie pie-

pielęgniarka w nim podejmuje. Autorka w swoim opracowaniu przedstawiła także metody studiowania pielęgniarstwa jako procesu międzyludzkiego.

Od ukazania się tego opracowania minęło około połowy wieku. Współczesne podejmowanie zagadnień związanych z relacjami i komunikowaniem się międzyludzkim w pielęgniarstwie w powiązaniu z oddziaływaniem terapeutycznym pielęgniarki na tych, którymi się opiekuje – mówi o znaczeniu tego dzieła.

5.4.3

Teoria pielęgniarstwa Virginii Henderson

Virginia Henderson (1897–1996) pielęgniarka z USA – była kontynuatorką koncepcji F. Nightingale. Długie lata swojego życia poświęciła określaniu natury pielęgniarstwa oraz jego podstawowych zasad, a także podejmowaniu badań naukowych na rzecz takiego rozwoju edukacji pielęgniarstwa, która zapewni przygotowanie pielęgniarek zdolnych do zapewnienia opiekuńczej pomocy nacechowanej humanizmem, współodczuwaniem i wysokim poziomem etycznym. Poddawała krytyce ówczesną edukację pielęgniarek, w której główną rolę odgrywały przedmioty medyczne, a całkowicie niewystarczającym było przygotowanie do zapewnienia opiekuńczej troskliwości, skupionej wokół chorego i jego problemów zdrowotnych.

Wśród wielu opracowań V. Henderson znaczących dla rozwoju pielęgniarstwa i edukacji pielęgniarek, a wydawanych w USA, znalazła się także jej publikacja z 1960 r., wydana przez Międzynarodową Radę Pielęgniarek (MRP) dla pielęgniarek w całym świecie – „Basic Principles of Nursing Care” („Podstawowe zasady opieki pielęgniarstwa”).

Ogromnym wsparciem dla ówczesnej działalności Międzynarodowej Rady Pielęgniarek na rzecz profesjonalizacji pielęgniarstwa był Raport Pierwszego Komitetu Ekspertów Pielęgniarstwa Światowej Organizacji Zdrowia. Autorzy raportu stwierdzili, że w tych krajach, w których istnieje wysoki poziom rozwoju medycyny, a niski – rozwoju pielęgniarstwa, stan zdrowia ludzkiej populacji nie zmienia się na lepsze. W tej sytuacji nasuwał się prosty wniosek: konieczność wprowadzenia zmian w tych świadczeniach zdrowotnych, które zapewniają pielęgniarki. Poszukiwania opracowania przydatnego do rozwoju pielęgniarstwa w całym świecie – podejmowane przez MRP – doprowadziły do V. Henderson i jej dzieła.

Głównym założeniem opracowania V. Henderson było określenie tego, co ma istotne znaczenie dla ludzkiego zdrowia, zarówno wtedy, gdy chodzi o jego umacnianie, jak i przywracanie. Jako podstawę założeń autorka przyjęła teorię ludzkich potrzeb.

Ponieważ większość pielęgniarek zajmuje się pomaganiem ludziom chorym i z różnymi upośledzeniami zdrowia, opracowanie V. Henderson koncentruje się głównie wokół świadczeń pielęgnacyjnych w stosunku do tych ludzi: autorka określiła je jako przewodnik wskazujący i krótko wyjaśniający podstawy pielęgnowania. W celu koniecznych dalszych uzupełnień i opisów metod pielęgnowania autorka odsyła do odpowiednich podręczników, a także zachęca do podejmowania dalszych poszukiwań na rzecz rozwoju tego postępowania.

V. Henderson w swoim dziele podała definicję pielęgnowania: „pielęgnowanie jest przede wszystkim asystowaniem ludziom chorym i zdrowym w podejmowaniu działań znaczących dla umacniania i przywracania zdrowia (także dla zapewnienia

spokojnego umierania), które podejmowałyby sami, gdyby mieli potrzebną siłę, wolę, wiedzę; pielęgnowanie jest także pomaganiem ludziom w przeprowadzaniu przepisanej kuracji oraz w osiągnięciu przez nich pełnej niezależności tak szybko, jak to tylko jest możliwe**.

O znaczeniu tej definicji świadczy fakt, że do dziś nie opracowano lepszej. Autorka określiła w niej pozycję pielęgniarki w stosunku do człowieka, którego pielęgnuje, jako asystowanie. Stwierdziła więc, że pielęgniarka jest osobą, która towarzyszy osobie pielęgnowanej, która jest blisko, a równocześnie w każdej chwili jest gotowa do świadczenia pomocy na profesjonalnym poziomie. Autorka określiła także pozycję tego, komu pielęgniarka asystuje, jako osoby centralnej, uprawnionej do:

- otrzymywania możliwie najlepszej pomocy do samodzielnego podejmowania decyzji w sprawach własnego zdrowia,
- bycia traktowanym z pełnym szacunkiem.

Zakres zawodowych zadań pielęgniarki autorka ujęła szeroko jako znaczących dla:

- umacniania zdrowia,
- przywracania zdrowia,
- wspierania w czasie umierania.

Stwierdziła także, że pielęgniarka pomaga wtedy, gdy człowiekowi brakuje siły, motywacji lub wiedzy, które są niezbędne w troszczeniu się o własne zdrowie. Wskazała też trzy podstawowe rodzaje pomocy, jakie pielęgniarka zapewnia choremu:

1. Zastępuje go w wykonywaniu tych wszystkich czynności, do których wykonania brakuje mu sił.
2. Pobudza do aktywności, gdy przejawia brak koniecznej do tego motywacji.
3. Pomaga w przyswajaniu takiej wiedzy i umiejętności, jakie są mu potrzebne do opiekowania się własnym zdrowiem.

Bardzo poważnym zobowiązaniem, jakie w tej definicji autorka postawiła przed pielęgniarkami, jest świadczenie takiej pomocy, jaka jest potrzebna, aby człowiek jak najprędzej mógł obyć się bez pielęgniarki, aby stawał się samodzielnym i niezależnym w swoich codziennych aktywnościach znaczących dla własnego zdrowia, że by jak najszybciej odzyskiwał pełnię swoich możliwości życiowych.

Z całą pewnością osiągnięcie tego celu stawia różne zadania nie tylko przed pielęgniarką, ale także przed wszystkimi, którzy zapewniają choremu swoją pomoc – wymaga więc współpracy zespołowej. Główną rolę autorka przypisuje jednak pielęgniarce. Według niej bowiem to właśnie „ona może być okresowo świadomością dla tego, komu jej zabrakło, chęcią życia dla tego, kto chce popełnić samobójstwo, nogą dla tego, komu ją amputowano, oczami dla świeżo ociemniałego, głosem dla tych, którzy są za słabi albo z innych przyczyn nie mogą mówić sami”**.

Od pielęgniarki autorka oczekuje zatem, że ona właśnie potrafi docierać do tego, czego człowiek naprawdę potrzebuje („wnika pod jego skórę”) i na tej podstawie zapewnia mu najlepszą pomoc.

* Podana definicja jest nieco zmodyfikowana w stosunku do pierwotnie przedstawionej przez autorkę (wg L.J. Carpenito: *Nursing Diagnosis Application to Clinical Practice*. J.B. Lippincot Comp., 1989).

** V. Henderson: „*Basic Principles of Nursing Care*” S. Karger Basel (Switzerland), New York 1969.